

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КУЗЬМЕНКО ВАЛЕРІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 342.9:35.078.18

**ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Ладиченко Віктор Валерійович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук
Кайдашев Роман Петрович,
Вищий адміністративний суд України,
помічник Голови суду

кандидат юридичних наук, професор
Демський Едуард Францович,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
професор кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права

Захист відбудеться «17» лютого 2017 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Генерала Родимцева, 19, навчальний корпус № 1, кімната 97

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розісланий «13» січня 2017 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гафурова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Чинний Кодекс адміністративного судочинства України, а також інші джерела адміністративного процесуального законодавства містять у собі низку новел, які стосуються у тому числі й заходів процесуального примусу в адміністративному процесі, спрямованих на припинення порушень процесуальних норм та забезпечення виконання окремими учасниками адміністративного процесу своїх процесуальних обов'язків.

З точки зору механізму правового регулювання процесуальний обов'язок виступає універсальним базовим регулятором, який забезпечує як вирішення конкретних завдань процесу, так і ефективність правосуддя в цілому. Однією з проблем правозастосовної практики в адміністративному судочинстві є проблема недобросовісного використання учасниками процесу своїх процесуальних прав та невиконання процесуальних обов'язків. Аналіз чинного законодавства і практики його застосування свідчить про те, що дана проблема продовжує залишатися актуальною з урахуванням поширеності відповідних негативних явищ.

Раціональним засобом протидії недобросовісній поведінці учасників процесу, а, отже, важливим засобом забезпечення ефективності правосуддя є застосування заходів примусу в адміністративному процесі. Цей спосіб впливу на поведінку осіб, залучених в сферу адміністративного судочинства, містить достатній репресивний інструментарій, і застосовувати його належить з особливою обережністю, оскільки демократичне правосуддя повинне залишатися змагальним і диспозитивним, вільним від свавілля. У науці адміністративного процесу ще не достатньо досліджено сферу процесуального примусу, не вироблено необхідні рекомендації щодо правозастосовної практики. Вказані обставини зумовлюють актуальність дослідження заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві, поняття та видів, підстав та умов, а також процесуального порядку їх застосування.

Застосування будь-якого заходу процесуального примусу в адміністративному процесі має здійснюватися на відповідній правовій основі, тобто бути суворо регламентовано чинним законодавством і забезпечено комплексом юридичних гарантій. У зв'язку з цим дослідження проблем забезпечення законності застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі набуває особливого значення і актуальності.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали праці відомих вітчизняних та зарубіжних учених-правознавців у галузі процесуального права, адміністративного права і процесу, теорії держави і права, інших галузей права: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, І. В. Арістової, Н. О. Армаш, Г. В. Атаманчука, О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. К. Гіжевського, І. П. Голосніченка, В. Л. Грохольського, Е. Ф. Демського, Є. В. Додіна, Р. П. Кайдашева, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, Л. В. Ковалю, Ю. М. Козлова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. В. Кузьменко, В. І. Курила, Т. О. Мацелик, Н. Р. Нижник,

О. І. Остапенка, О. М. Пасенюка, С. В. Петкова, О. Ю. Піддубного, Д. В. Приймаченка, О. П. Рябченко, Н. Г. Салищевої, О. П. Світличного, А. О. Селіванова, В. Ф. Сіренка, В. Д. Сорокіна, Ю. М. Старілова, М. С. Студенікіної, В. П. Тимощука, М. М. Тищенко, Ю. О. Тихомирова, Ю. С. Шемшученка, В. К. Шкарупи та інших. Корисними для розвитку категорій адміністративного процесу стали дослідження у галузі кримінального процесу В. Д. Бринцева, Ю. М. Грошевого, В. Т. Нора, А. А. Павлишина та ін., у галузі цивільного та господарського процесу О. Т. Боннера, М. М. Бородіна, Р. Е. Гукасяна, О. А. Добровольського, В. В. Комарова, В. А. Кройтора, Ю. К. Осипова, В. К. Пучинського, М. Й. Штефана та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України у контексті проведення в нашій державі адміністративної реформи. Тема дисертації пов'язана із адміністративно-правовими аспектами науково-дослідної роботи «Механізм державної влади в правовій державі» (номер державної реєстрації 0115U006024).

Мета та задачі дослідження. Метою роботи було розкриття сутності заходів процесуального примусу в адміністративному процесі, а також виявлення загальних закономірностей (ознак, видів, підстав, умов та процесуального порядку) їх застосування в адміністративному судочинстві.

Задля досягнення зазначеної мети було поставлено такі задачі:

- охарактеризувати теоретико-правові засади процесуального примусу у системі державного примусу та його співвідношення із суміжними категоріями;
- з'ясувати правову природу процесуального примусу в адміністративному процесі;
- визначити співвідношення процесуального примусу в адміністративному процесі й адміністративної процесуальної відповідальності;
- визначити поняття та види заходів процесуального примусу в адміністративному процесі;
- встановити підстави та порядок застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі;
- охарактеризувати особливості застосування попередження, видалення із зали судового засідання, тимчасового вилучення доказів для дослідження судом і приводу як заходів процесуального примусу в адміністративному процесі;
- розкрити особливості застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві зарубіжних країн;
- охарактеризувати міжнародно-правові засади застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві.
- сформулювати конкретні пропозиції вдосконалення законодавства щодо застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають з приводу застосування адміністративним судом заходів процесуального примусу в адміністративному процесі.

Предмет дослідження – заходи процесуального примусу в адміністративному процесі, підстави, умови та процесуальний порядок їх застосування.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить система загально-наукових і спеціально-наукових методів і способів пізнання об'єктивної дійсності.

Діалектичний метод використано на всіх етапах дисертаційного дослідження, він формує загально-методологічні підвалини дослідження, що дало можливість з'ясувати суть адміністративно-процесуального примусу (підрозділи 1.1, 1.2) та схарактеризувати основні його засоби (підрозділи 2.2, 2.3, 2.4, 2.5).

За допомогою системно-структурного та діалектичного методів досліджено теоретичні засади процесуального примусу в адміністративному процесі (підрозділи 1.1, 1.2).

При визначенні поняття, правової природи, значення заходів процесуального примусу в адміністративному процесі, а також правового регулювання та практики застосування окремих заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5) застосовувались формально-юридичний метод, метод тлумачення правових норм, а також методи аналізу та синтезу.

Використання порівняльно-правового методу дозволило виявити особливості застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві зарубіжних країн (підрозділи 3.1, 3.2).

Формально-юридичний і прогностичний методи дали можливість розкрити можливі перспективи та розробити конкретні пропозиції щодо напрямів вдосконалення законодавства щодо застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві України (підрозділ 3.3).

Теоретико-правову та емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять положення Конституції та законів України, Кодексу адміністративного судочинства України, підзаконних нормативно-правових актів України, міжнародних договорів, норм адміністративного процесуального законодавства зарубіжних держав, рекомендацій Комітету міністрів та інших органів Ради Європи, рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України, судова практика адміністративних судів України.

Нормативну базу дослідження складає вітчизняне законодавство про адміністративне судочинство, що встановлює заходи процесуального примусу, їх види, підстави та порядок застосування.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що вперше у вітчизняній юридичній науці проведено системне дослідження проблематики застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі.

В результаті проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень, рекомендацій і висновків, зокрема:

уперше:

– визначено особливості підстав застосування заходів процесуального примусу: застосовуються при невиконанні суб'єктами своїх процесуальних обов'язків; застосовуються негайно; застосовуються доцільно; та цілком відповідають основним цілям судочинства – не допустити невиконання особою покладених на неї процесуальних або інших юридичних обов'язків, забезпечити необхідні умови для розгляду та вирішення адміністративної справи;

– визначено поняття і сутність адміністративної процесуальної відповідальності як різновиду юридичної відповідальності, що передбачена нормами адміністративно-процесуального права за протиправну поведінку і, зокрема, за невиконання обов'язків у сфері адміністративного судочинства. Виділено такі передумови адміністративної процесуальної відповідальності як нормативно-правове закріплення, правосуб'єктність і правопорушення. Доведено, що адміністративна процесуальна відповідальність знаходить своє конкретне вираження в нормах адміністративного процесуального права та є формою процесуального примусу в адміністративному процесі;

– здійснено порівняльний аналіз особливостей застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві зарубіжних країн. Встановлено наявність двох підходів до законодавчого закріплення заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві деяких зарубіжних країн: інституційного (закріплення таких заходів в межах різних структурних підрозділів кодифікованого акту у Французькій Республіці, Естонській Республіці); консолідованого (закріплення заходів процесуального примусу на рівні окремого структурного підрозділу процесуального кодексу, як в Україні, Республіці Казахстан, Російській Федерації, Латвійській Республіці);

удосконалено:

– визначення процесуального примусу в адміністративному судочинстві, що виступає як самостійний засіб примусового впливу в системі державно-правового примусу, як метод державного регулювання, відображений у закріплених нормах закону специфічних засобах впливу на учасників процесу, направлений на безперешкодне досягнення цілей і завдань судочинства та є складовою комплексного правового інституту, що дозволяє говорити про державний примус як міжгалузевий інститут права;

– існуючі підходи до визначення перспективних напрямів вдосконалення чинного адміністративного процесуального законодавства шляхом створення нової правової бази у цій сфері, зокрема обґрунтовано доцільність офіційного закріплення використання у законодавстві термінів «адміністративний примус», «процесуальний примус», «адміністративна процесуальна відповідальність»;

– розуміння заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві, які слід відрізняти від заходів забезпечення провадження у

справах про адміністративні правопорушення. Заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві відрізняються від решти заходів державного примусу тим, що вони застосовуються у зв'язку із судовим розглядом адміністративних справ;

– особливості відшкодування судових витрат в адміністративному судочинстві, до яких віднесено: особливу нормативну підставу виникнення зобов'язання; протиправність як підставу виникнення зобов'язання; особливі правила щодо визначення суб'єкта зобов'язання; нормативно визначений обсяг відшкодування; процесуальний порядок притягнення до відповідальності; зменшення розміру відшкодування судових витрат; випадки покладення обов'язку щодо відшкодування судових витрат як майнової санкції за недобросовісну процесуальну поведінку;

дістали подальшого розвитку:

– співвідношення понять «державний примус», «адміністративний примус», «процесуальний примус»;

– концептуальні засади процесуального примусу в адміністративному судовому процесі, які безпосередньо випливають із положень, передбачених Кодексом адміністративного судочинства України;

– обґрунтування різних підходів до визначення ефективності застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства та визначення шляхів підвищення цієї ефективності;

– визначення ролі міжнародних стандартів у застосуванні заходів процесуального примусу в адміністративному процесі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес:

– у науково-дослідницькій сфері – положення та висновки дисертаційного дослідження можуть бути базою для подальшого розроблення проблематики застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі;

– у правотворчій діяльності – з метою вдосконалення пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного процесуального законодавства України, зокрема Кодексу адміністративного судочинства;

– у правозастосовчій діяльності використання одержаних результатів дозволить безпосередньо покращити практичну діяльність щодо забезпечення належного застосування заходів процесуального примусу при вирішенні адміністративних справ;

– у навчальному процесі – при проведенні занять з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне процесуальне право», «Адміністративне судочинство», «Розгляд судами адміністративних справ», «Судове право»;

– у правовиховній діяльності – з метою підвищення рівня професійної кваліфікації суддів, помічників і секретарів суддів, судових розпорядників, посадових і службових осіб органів публічної адміністрації, формування

фахової правосвідомості студентів юридичних вузів, підвищення рівня правової культури населення тощо.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні й практичні результати дисертаційної роботи оприлюднено в наукових доповідях, повідомленнях на конференціях, симпозіумах, круглих столах, семінарах різного рівня, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Десяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених, аспірантів та студентів «Забезпечення прав людини в міжнародному та національному судочинстві» (м. Київ, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Забезпечення прав людини в міжнародному та національному законодавстві» (м. Київ, 2013 р.) та Всеукраїнській науково-практичній конференції «Права людини в міжнародному та національному законодавстві» (м. Київ, 2015 р.).

Публікації. Основні висновки і пропозиції дисертації знайшли відображення у 10 наукових працях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, стаття у науковому виданні іншої держави та 4 тези наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 231 сторінку. Список використаних джерел налічує 257 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертаційного дослідження обґрунтовується актуальність теми, розкривається стан теоретико-методологічного розроблення проблематики застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі, обумовлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано його методологію, теоретико-правову, емпіричну та нормативну базу, наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, викладено відомості про апробацію результатів дослідження і публікації.

Розділ 1 **«Теоретико-методологічні засади процесуального примусу в адміністративному процесі»** складається з чотирьох підрозділів, в яких, на основі висновків фахівців права, розглядаються наукові концепції процесуального примусу, співвідношення категорій: процесуальний примус, адміністративний примус і примус в адміністративному процесі, з'ясовано правову природу процесуального примусу в адміністративному судочинстві, а також адміністративної процесуальної відповідальності.

У підрозділі 1.1 **«Процесуальний примус у системі державного примусу: огляд наукових концепцій»** проаналізовано різні наукові підходи до поняття державного примусу як різновиду соціального примусу, який характеризується можливістю застосування державою примусових заходів фізичного чи психічного впливу до кожного члена суспільства з метою виконання ними державної волі.

Державний примус як різновид соціального примусу характеризується можливістю застосування державою примусових заходів фізичного чи психічного впливу до кожного члена суспільства з метою виконання ними державної волі. Дослідження примусу як різновиду державного передбачає попереднє з'ясування співвідношення категорії «державний примус» з такими близькими за значенням поняттями, як «насильство», «підпорядкування», «придушення».

Заходи процесуального примусу – це передбачені законом процесуальні засоби державно-правового примусу, які застосовуються уповноваженими на те органами (посадовими особами, судом), що ведуть процес, у чітко визначеному законом порядку щодо осіб, які залучаються до адміністративно-процесуальної діяльності, для попередження і припинення їх неправомірних дій, виявлення і закріплення доказів, з метою успішного вирішення завдань адміністративного судочинства.

У підрозділі 1.2 *«Процесуальний примус, адміністративний примус і примус в адміністративному процесі: співвідношення категорій»* розкрито співвідношення понять «державний примус», «адміністративний примус», «процесуальний примус», що має методологічне значення для виконання дослідження. Чинне законодавство України оперує багатьма поняттями «примус», «адміністративний примус», «примус, визначений нормами адміністративного права», «адміністративно-процесуальний примус», «процесуальний примус» та ін. Наявність такої великої кількості термінів подекуди призводить до змішування цих понять, їхнього дублювання чи підміни одного поняття іншим.

Встановлено, що концепцію адміністративного примусу достатньо розкрито, особливо у сучасній науці адміністративного права. Поняття «адміністративний примус» стає однією з найважливіших адміністративно-правових категорій, поряд з такими, як адміністрація, державна служба, адміністративна юстиція, що ще раз доводить принципову важливість дослідження проблем історичного розвитку адміністративно-правових інститутів.

Процесуальний примус в адміністративного судочинстві виступає складовою комплексного правового інституту. У кожній з галузей права залежно від предмета правового регулювання передбачені різні примусові заходи, що дозволяє говорити про державний примус як міжгалузевий інститут права.

У підрозділі 1.3 *«Правова природа процесуального примусу в адміністративному судочинстві»* встановлено, що державний примус має місце і в адміністративному судочинстві. Він реалізується адміністративним судом у ході провадження в адміністративній справі та покликаний забезпечувати стан захищеності прав учасників процесу, а також гарантувати належний порядок здійснення правосуддя і досягнення цілей адміністративного судочинства.

Процесуальний примус в адміністративному судочинстві регламентується нормами адміністративно-процесуального права, які закріплюють підстави і

порядок застосування конкретних заходів процесуального примусу, має законний і правовий характер, оскільки підґрунтям його є закон, прийнятий відповідно до вимог права, і застосовуватися він має у визначених таким законом формах, на законних підставах відповідними компетентними органами.

Процесуальний примус в адміністративному судочинстві має правовий, легітимний, офіційний, державно-владний характер, здійснюється від імені держави її органами. Обґрунтування цього полягає у тому, що суд, будучи органом державної влади, відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України, здійснює свої повноваження виключно у рамках, визначених актами чинного законодавства.

КАС України закріплює чотири заходи процесуального примусу, до яких відносить: попередження; видалення із зали судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід (ч. 1 ст. 369). Однак не всі заходи процесуального примусу укладаються у відомі і позначені нами чотири форми. Так, притягнення особи до участі у справі як відповідача (також залучення співвідповідача, заміна неналежного відповідача) або третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги, відбувається через владне веління суду незалежно від волі і бажання даних осіб. У результаті надання цим особам відповідного процесуального статусу у них крім волі виникають процесуальні права та обов'язки. Те ж стосується придбання особою процесуального статусу свідка. До заходів примусу в адміністративному судочинстві слід віднести також примусові заходи по витребуванню доказів (ч. 4 ст. 11, ч. 3 ст. 71, ст. 74, ч. ч. 2, 3 ст. 79, ч. 2 ст. 80, ч. 2 ст. 110, ч. 1 ст. 190 КАС України), примусове залучення особи до участі в справі (ст. 52 КАС України), примусові заходи по збиранню доказів, інші заходи примусу. Таким чином, спеціальні заходи державного примусу закріплені і розосереджені в нормативному матеріалі всього Кодексу.

Підрозділ 1.4 «Адміністративна процесуальна відповідальність» містить теоретико-правове обґрунтування адміністративної процесуальної відповідальності як різновиду юридичної відповідальності, яка передбачена нормами адміністративно-процесуального права за протиправну поведінку і, зокрема, за невиконання обов'язків у сфері адміністративного судочинства.

Передумовами адміністративної процесуальної відповідальності є правові норми, правосуб'єктність і правопорушення. Адміністративна процесуальна відповідальність знаходить своє конкретне вираження в нормах адміністративного процесуального права. Зміст понять адміністративної процесуальної правоздатності та адміністративної процесуальної дієздатності закріплений у статті 48 КАС України, яка через поняття адміністративної процесуальної правоздатності встановлює, хто в адміністративному процесі може мати статус особи, яка бере участь у справі і має матеріальний інтерес у результатах її вирішення, – сторони чи третьої особи, а через поняття адміністративної процесуальної дієздатності визначає, хто з осіб, наділених адміністративною процесуальною правоздатністю, може самостійно реалізувати свої процесуальні права та обов'язки в суді.

Правопорушення є передумовою та підставою адміністративної процесуальної відповідальності. Об'єкт адміністративного процесуального правопорушення – адміністративно-процесуальні правовідносини, що виникають в ході здійснення адміністративного судочинства. Об'єктивна сторона – процесуальна дія, шкода та причинний зв'язок між ними. Суб'єктивна сторона – вина правопорушника. Суб'єкти адміністративних процесуальних правовідносин – учасники адміністративного судочинства: фізичні та юридичні особи; суд і його посадові особи; особи, які беруть участь у справі; особи, які сприяють відправленню правосуддя.

Особливостями відшкодування судових витрат в адміністративному судочинстві є: особлива нормативна підстава виникнення зобов'язання; протиправність як підстава виникнення зобов'язання; особливі правила щодо визначення суб'єкта зобов'язання; нормативно визначений обсяг відшкодування; процесуальний порядок притягнення до відповідальності; зменшення розміру відшкодування судових витрат; випадки покладення обов'язку щодо відшкодування судових витрат як майнової санкції за недобросовісну процесуальну поведінку.

Розділ 2 **«Правове регулювання та практика застосування окремих заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві»** складається з п'яти підрозділів і визначає загальні засади застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві та містить характеристику особливостей застосування попередження, видалення із зали судового засідання, тимчасового вилучення доказів для дослідження судом і приводу як заходів процесуального примусу в адміністративному процесі.

Підрозділ 2.1 *«Загальні засади застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві»* визначає правовою підставою застосування заходів процесуального примусу, передбачених розділом IV КАС України, неправомірну чи недобросовісну поведінку учасників адміністративного процесу та інших осіб, на яких покладено обов'язки під час розгляду та вирішення справи адміністративної юрисдикції.

На відміну від багатьох різновидів державно-правового примусу, для яких єдиною підставою є наявність протиправного діяння, для процесуального примусу характерним, окрім традиційних підстав застосування – правопорушень, є настання особливих умов, передбачених у законодавстві, за наявності яких примусові заходи використовуються для попередження виникнення шкідливих наслідків, їх локалізації, що передбачає й специфіку мети застосування таких заходів.

В одному випадку примусові заходи застосовуються внаслідок невиконання суб'єктами своїх процесуальних обов'язків. Прикладом таких заходів може бути привід як наслідок небажання добровільно з'явитися за викликом вповноваженої особи. З метою запобігання небажаній поведінці застосовуються превентивні примусові заходи. Однією із особливих ознак застосування заходів процесуального примусу є негайність їхнього застосування, що передбачено ч. 2 ст. 268 КАС України.

Процесуальною формою застосування заходів процесуального примусу є постановлення судом ухвали. Незаконне застосування заходів процесуального примусу може завдати значної шкоди правам, свободам та законним інтересам громадян, а також юридичних осіб.

У підрозділі 2.2 *«Попередження як захід процесуального примусу в адміністративному судочинстві»* дається правова характеристика вказаного заходу процесуального примусу. Попередження – це роз'яснення порушнику про те, що його поведінка не відповідає встановленим в суді правилам і що йому слід припинити вчинення подібних дій, інакше він буде підданий більш суворому примусовому заходу.

Застосування адміністративним судом попередження, яке визначено саме як такий захід процесуального примусу із дотриманням усіх елементів процесуального порядку застосування та визначених законом ознак. Тому якщо судом робились зауваження учасникам адміністративного процесу, то це не може вважатися попередженням із можливими наслідками, які з цього впливають.

У цілому попередження як захід процесуального примусу у юридичному та фактичному плані не має елементу примусу у фактичному змісті цього поняття, оскільки після застосування цього заходу не настає ніяких фактичних негативних наслідків для учасника адміністративного процесу. Застосування попередження має значення як преюдиція для використання іншого, більш суворого заходу процесуального примусу. Окрім цього попередження має виховний характер як негативний наслідок за неналежну поведінку у судовому засіданні, але у цьому випадку також не йде мова про елемент примусу. Підставами застосування попередження є порушення порядку під час судового засідання або невиконання розпоряджень головуєчого.

Підрозділ 2.3 *«Видалення із зали судового засідання як захід процесуального примусу в адміністративному судочинстві»* містить правову характеристику більш суворого, ніж попередження, заходу процесуального примусу у вигляді видалення із зали судового засідання.

Видалення із зали судового засідання є окремим заходом процесуального примусу за порушення порядку під час судового засідання або невиконання розпоряджень головуєчого. З точки зору забезпечення порядку під час судового засідання видалення з зали судового засідання є заходом припинення порушення, оскільки фактично унеможливує подальше порушення встановленого порядку цією особою. Видалення із зали судового засідання полягає у застосуванні судом офіційного припису до особи-порушника покинути залу судового засідання. Видалення із зали судового засідання може бути застосоване у разі повторного вчинення дій на порушення правил поведіння у судовому засіданні та після того як загроза примусу, яка містилася в ухвалі, не мала наслідків. Зміст цього заходу процесуального примусу полягає в позбавленні права учасників адміністративного процесу та інших осіб, присутніх в судовому засіданні, знаходитись в залі судового засідання. Обов'язковою передумовою застосування видалення із зали судового засідання є те, що йому повинно передувати застосування попередження у

встановленому законом порядку, а також наявність повторності як елемента поведінки учасника процесу чи іншої особи.

У підрозділі 2.4 *«Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом як захід процесуального примусу в адміністративному судочинстві»* дається правова характеристика зазначеного заходу як передбаченого процесуальним законодавством заходу процесуального примусу, яке застосовуються до осіб, у яких знаходиться доказ (як до учасників адміністративного процесу, так і до осіб, які не є учасниками адміністративного процесу) за неподання без поважних причин письмових чи речових доказів, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання (відповідний обов'язок в особи виникає з моменту витребування доказів у передбаченому законом порядку).

Метою тимчасового вилучення доказів для дослідження судом є створення умов для встановлення обставин справи, особливо у зв'язку з тим, що враховуючи принцип активності суду в адміністративному судочинстві. Шляхом неподання письмових чи речових доказів особа перешкоджає здійсненню судочинства. Особливість цього заходу процесуального примусу полягає у тому, що може бути спрямований не лише щодо осіб, які беруть участь у справі, але й щодо інших осіб, які не є учасниками адміністративного процесу, але в яких знаходиться відповідний доказ. Підставою застосування відповідно до ч. 1 ст. 271 КАС України є неподання без поважних причин письмових чи речових доказів, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання.

У підрозділі 2.5 *«Привід як захід процесуального примусу в адміністративному судочинстві»* відповідно до ч. 1 ст. 272 КАС України визначено, що привід може бути застосовано до осіб, особисту участь яких визнано судом обов'язковою, а також свідків. Обов'язкова особиста участь у судовому засіданні судом може бути встановлена щодо сторін чи третіх осіб (ч. 1 ст. 120 КАС України), зокрема у тих випадках, коли у судовому розгляді беруть участь їхні представники.

Відповідно до ч. ч. 2 і 3 ст. 272 КАС України привід до суду не застосовується до малолітніх та неповнолітніх осіб, вагітних жінок, інвалідів першої і другої груп, жінок, які мають дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки. Про привід суд постановляє ухвалу, в якій зазначає ім'я фізичної особи, яка підлягає приводу, місце проживання (перебування), роботи, служби чи навчання, підстави застосування приводу, коли і куди ця особа повинна бути доставлена, якому органу Національної поліції доручається здійснення приводу.

Розділ 3 «Оптимізація застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві» складається з трьох підрозділів, в яких досліджено правове регулювання застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві зарубіжних країн, міжнародно-правові засади їх застосування, а також перспективи реформування законодавства щодо застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві України.

Підрозділ 3.1 «*Особливості застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві зарубіжних країн*» присвячено особливостям застосування таких заходів в адміністративному та цивільному судочинстві зарубіжних країн (Французька Республіка, Федеративна Республіка Німеччина, Республіка Польща, Австрійська Республіка, Королівство Нідерландів, Республіка Казахстан, Республіка Білорусь, Російська Федерація, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Естонська Республіка, Велика Британія, США), законодавство яких передбачає значне розмаїття заходів процесуального примусу та процесуальної відповідальності.

Встановлено, що у країнах англо-американської системи приватного права існують різні підходи до застосування примусових заходів за недобросовісну та неправомірну поведінку в судовому процесі.

Здобувачем констатовано наявність двох відмінних підходів до законодавчого закріплення заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві деяких зарубіжних країн: інституційний (закріплення таких заходів в межах різних структурних підрозділів кодифікованого акту у Французькій Республіці, Естонській Республіці); консолідований (закріплення заходів процесуального примусу на рівні окремого структурного підрозділу процесуального кодексу, як в Україні, Республіці Казахстан, Російській Федерації, Республіці Білорусь, Латвійській Республіці).

У підрозділі 3.2 «*Міжнародно-правові засади застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві*» встановлено, що принципи та норми міжнародного права доповнюють норми національного права, в тому числі з таких питань як застосування заходів процесуального примусу.

Окрема увага приділена положенням Регламенту Європейського суду з прав людини в редакції від 1 січня 2016 року, відповідно до якого сторони у справі зобов'язані повноцінно співпрацювати з Судом задля належного ходу провадження у справі, зокрема вони зобов'язані, в межах своїх повноважень, вживати всіх заходів з числа тих, які Суд вважає необхідними для належного здійснення правосуддя. Таке зобов'язання також покладається, у разі необхідності, на Договірні сторони, які не є сторонами у справі. Якщо одна зі сторін у справі не виконує розпорядження Суду щодо проведення провадження у справі, голова палати може вжити будь-яких доцільних, на його думку, заходів. Якщо одна зі сторін у справі ухиляється від надання доказів чи інформації на вимогу Суду, або не повідомляє за власною ініціативою необхідної інформації, або якщо вона в інший спосіб ухиляється від ефективності участі у провадженні у справі, Суд може зробити будь-які, доцільні на його думку, висновки щодо такої поведінки. Утримання або відмова Договірної сторони-відповідача від ефективної участі у провадженні у справі не складає саме по собі підставу, з якої палата може припинити розгляд справи. Якщо представник тієї чи іншої сторони дозволить собі неприпустимі, легковажні, образливі, неправдиві подання чи подання сутяжного характеру, голова палати може усунути його від провадження у справі, не брати до

уваги всі або частину зазначених подань, або ж винести розпорядження (Правила 44А-D).

На сьогодні найбільш авторитетним міжнародними документами щодо судочинства на європейському рівні є рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи.

У підрозділі 3.3 «Перспективи реформування законодавства щодо застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві України» сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення практики застосування процесуального примусу в адміністративному процесі України.

Реформування судочинства є одним з головних напрямів діяльності держави на сучасному етапі свого розвитку. У зв'язку з початком нового етапу реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів України виникла необхідність дослідження засобів і заходів з підвищення ефективності правового регулювання застосування заходів процесуального примусу при судовому розгляді адміністративних спорів.

Чинний КАС України потребує окремих уточнень та доповнень, які повинні забезпечити точність правового регулювання та ефективність застосування заходів процесуального примусу під час розгляду та вирішення справ адміністративними судами, взаємодії суду та інших уповноважених органів державної влади задля виконання завдань адміністративного судочинства. З метою більш ефективного виконання своїх обов'язків учасниками адміністративного судочинства запропоновано офіційне закріплення використання у законодавстві термінів «адміністративний примус», «процесуальний примус», «адміністративна процесуальна відповідальність».

ВИСНОВКИ

У висновках визначено загальні та найбільш важливі теоретичні та практичні положення дисертаційного дослідження застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі, серед яких такі:

1. В результаті аналізу співвідношення понять «державний примус», «адміністративний примус», «процесуальний примус», встановлено, що процесуальний примус в адміністративного судочинстві виступає складовою комплексного правового інституту. У кожній з галузей права залежно від предмета правового регулювання передбачено різні примусові заходи, що дозволяє говорити про державний примус як міжгалузевий інститут права.

2. Сформульовано поняття адміністративно-процесуального примусу, що являє собою застосування судом передбачених законом заходів впливу до порушників процесуальної дисципліни, сукупність передбачених законом заходів примусового впливу, які покликані забезпечити виконання обов'язків учасниками процесу та належне виконання завдань адміністративного судочинства. Адміністративно-процесуальний примус включає різні за ступенем правові обмеження. Він повинен, по-перше, мати певні межі ефективності в механізмі правового регулювання процесуальних правовідносин, тобто бути оптимальним за результатами свого правового

впливу. По-друге, загальна спрямованість примусу повинна визначатися завданнями, які стоять перед судочинством як справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення адміністративних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

3. Визначено, що процесуальний примус в адміністративному судочинстві регламентується нормами адміністративно-процесуального права, які закріплюють підстави і порядок застосування конкретних заходів процесуального примусу, має законний і правовий характер, оскільки підґрунтям його є закон, прийнятий відповідно до вимог права, і застосовуватися він має у визначених таким законом формах, на законних підставах відповідними компетентними органами. Концептуальні засади процесуального примусу в адміністративному судовому процесі безпосередньо впливають із положень, передбачених КАС України.

Заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві слід відрізнити від заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві відрізняються від решти заходів державного примусу тим, що вони застосовуються у зв'язку із судовим розглядом адміністративних справ.

Забезпечення дотримання всіма учасниками процесу покладених на них процесуальних обов'язків за допомогою заходів процесуального примусу здійснюється в різних процесуальних формах і не обмежується тими заходами, які закріплені в розділі VI КАС України.

4. З'ясовано, що заходи процесуального примусу – це передбачені законом процесуальні засоби державно-правового примусу, які застосовуються уповноваженими на те органами (посадовими особами, судом), що ведуть процес, у чітко визначеному законом порядку щодо осіб, які залучаються до адміністративно-процесуальної діяльності, для попередження і припинення їх неправомірних дій, виявлення і закріплення доказів, з метою успішного вирішення завдань адміністративного судочинства.

Специфіка підстав застосування заходів процесуального примусу: застосовуються при невиконанні суб'єктами своїх процесуальних обов'язків; застосовуються негайно; застосовуються доцільно – цілком відповідає їх цілям – не допустити невиконання особою покладених на неї процесуальних або інших юридичних обов'язків, забезпечити необхідні умови для розгляду та вирішення адміністративної справи.

Засоби примусу мають специфічні властивості, проводиться їхня класифікація залежно від способу охорони правопорядку, функціонального призначення (попередження, припинення, поновлення та відповідальність). Обов'язки належної поведінки, невиконання яких викликає застосування примусу, для заходів процесуального примусу та процесуальної відповідальності визначені законом.

5. Доведено, що адміністративна процесуальна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, яка передбачена нормами адміністративно-процесуального права за протиправну поведінку і, зокрема, за

невиконання обов'язків у сфері адміністративного судочинства. Передумовами адміністративної процесуальної відповідальності є правові норми, правосуб'єктність і правопорушення. Адміністративна процесуальна відповідальність знаходить своє конкретне вираження в нормах адміністративного процесуального права та є формою процесуального примусу в адміністративному процесі. На відміну від розширеного переліку підстав застосування процесуального примусу в адміністративному процесі, підставою адміністративної процесуальної відповідальності є вчинення адміністративного процесуального правопорушення.

6. На підставі аналізу чинного законодавства та правозастосовної судової практики встановлено, що відшкодування судових витрат в адміністративному судочинстві як санкція має ряд особливостей, які відрізняють її від загальних правил про цивільно-правову відповідальність, а також подібних інститутів в інших процесуальних галузях права (цивільному чи господарському процесі). Ними необхідно визначити такі: особлива нормативна підстава виникнення зобов'язання; протиправність як підстава виникнення зобов'язання; особливі правила щодо визначення суб'єкта зобов'язання; нормативно визначений обсяг відшкодування; процесуальний порядок притягнення до відповідальності; зменшення розміру відшкодування судових витрат; випадки покладення обов'язку щодо відшкодування судових витрат як майнової санкції за недобросовісну процесуальну поведінку.

7. Проведення аналізу загальної характеристики заходів процесуального примусу дає підстави стверджувати, що кожен із таких заходів може бути розглянутий принаймні на рівні його підстави, змісту, осіб, до яких застосовується, та порядку застосування.

Правовою підставою застосування заходів процесуального примусу, передбачених розділом IV КАС України, є неправомірний або недобросовісний поведінка учасників адміністративного процесу та інших осіб, на яких покладено обов'язки під час розгляду та вирішення справи адміністративної юрисдикції.

Незаконне застосування заходів процесуального примусу може завдати значної шкоди правам, свободам та законним інтересам громадян, а також юридичних осіб.

8. Визначено, що попередження та видалення із зали судового засідання є передбаченими процесуальним законодавством України заходами процесуального примусу, які застосовуються до осіб, присутніх в залі судового засідання (осіб, які беруть участь у справі, інших учасників процесу, інших осіб, присутніх в судовому засіданні) за порушення порядку під час судового засідання або невиконання розпоряджень головуючого (невиконання обов'язку додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених в суді правил).

Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом є передбаченим процесуальним законодавством заходом процесуального примусу, яке застосовується до осіб, у яких знаходиться доказ (як до учасників

адміністративного процесу, так і до осіб, які не є учасниками адміністративного процесу) за неподання без поважних причин письмових чи речових доказів, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання (відповідний обов'язок в особи виникає з моменту витребування доказів у передбаченому законом порядку).

Відповідно до ч. 1 ст. 272 КАС України привід може бути застосовано до осіб, особисту участь яких визнано судом обов'язковою, а також свідків. Обов'язкова особиста участь у судовому засіданні судом може бути встановлена щодо сторін чи третіх осіб (ч. 1 ст. 120 КАС України), зокрема у тих випадках, коли у судовому розгляді беруть участь їхні представники.

9. Досліджені підходи до законодавчого закріплення заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві деяких зарубіжних країн: інституційний (закріплення таких заходів в межах різних структурних підрозділів кодифікованого акту у Французькій Республіці, Естонській Республіці); консолідований (закріплення заходів процесуального примусу на рівні окремого структурного підрозділу процесуального кодексу, як в Україні, Республіці Казахстан, Російській Федерації, Республіці Білорусь, Латвійській Республіці). Зроблено висновок про існування за кордоном значного розмаїття заходів процесуального примусу та процесуальної відповідальності.

10. Встановлено, що принципи та процесуальні норми міжнародного права, зокрема рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи щодо питань застосування заходів процесуального примусу, доповнюють норми національного права, що дає можливість їх розширення на рівні національної правової системи.

11. Доведено, що чинний Кодекс адміністративного судочинства України потребує окремих уточнень та доповнень, які повинні забезпечити точність правового регулювання та ефективність застосування заходів процесуального примусу під час розгляду та вирішення справ адміністративними судами, взаємодії суду та інших уповноважених органів державної влади задля виконання завдань адміністративного судочинства. Запропоновано офіційне закріплення використання у законодавстві термінів «адміністративний примус», «процесуальний примус», «адміністративна процесуальна відповідальність».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Кузьменко В. А. Сутність примусу в адміністративному процесі / В. А. Кузьменко // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2011. – № 4 (40). – С. 280–286.

2. Кузьменко В. А. До питання про співвідношення компетенції адміністративних судів при вирішенні публічно-правових спорів та дискреційних і виключних повноважень суб'єктів владних повноважень / В. А. Кузьменко // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2013. – № 2. – С. 33–42.

3. Кузьменко В. А. Застосування приводу в адміністративному судочинстві (на матеріалах судової практики) / В. А. Кузьменко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2013. – Вип. 4. – Т. 2. – С. 52–56.

4. Кузьменко В. А. Застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві / В. А. Кузьменко // Правові системи. – 2015. – № 5/6. – С. 38–57.

5. Кузьменко В. А. Особливості застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві зарубіжних країн / В. А. Кузьменко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – С. 50–55.

Стаття у науковому виданні іншої держави

6. Кузьменко В. А. Общие основания применения мер процессуального принуждения в административном судопроизводстве / В. А. Кузьменко // *Leges Si Viata*. – 2016. – № 1 (289). – С. 58–61.

Тези наукових доповідей:

7. Кузьменко В. А. До питання про вдосконалення процесуальної відповідальності в адміністративному судочинстві / В. А. Кузьменко // Десяті осінні юридичні читання: Міжнародна науково-практична конференція, м. Хмельницький, 18–19 листопада 2011 року: тези доповіді. – Хмельницький, 2011. – С. 139–143.

8. Кузьменко В. А. Заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві / В. А. Кузьменко // Забезпечення прав людини в міжнародному та національному судочинстві: Міжнародна науково-практична конференція молодих учених, аспірантів та студентів, м. Київ, 12 грудня 2012 року: тези доповіді. – К., 2012. – С. 92–94.

9. Кузьменко В. А. До питання про строки звернення до адміністративного суду при оскарженні рішень суб'єкта владних повноважень / В. А. Кузьменко // Забезпечення прав людини в міжнародному та національному законодавстві: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 29 листопада 2013 року: тези доповіді. – К., 2013. – С. 116–118.

10. Кузьменко В. А. Загальна характеристика застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві / В. А. Кузьменко // Права людини в міжнародному та національному законодавстві: Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Київ, 10 грудня 2015 року: тези доповіді. – К., 2015. – С. 127–130.

АНОТАЦІЯ

Кузьменко В. А. Застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі. – На правах рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;

інформаційне право. – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено комплексному дослідженню проблематики застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі з метою розкриття сутності заходів процесуального примусу в адміністративному процесі, а також виявлення загальних закономірностей (ознак, видів, підстав, умов та процесуального порядку) їх застосування в адміністративному судочинстві.

Розглядаються наукові концепції процесуального примусу, співвідношення категорій: процесуальний примус, адміністративний примус і примус в адміністративному процесі, з'ясовано правову природу процесуального примусу в адміністративному судочинстві, а також адміністративної процесуальної відповідальності.

Автором визначено загальні засади застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві та надано правову характеристику особливостей застосування попередження, видалення із зали судового засідання, тимчасового вилучення доказів для дослідження судом і приводу як заходів процесуального примусу в адміністративному процесі.

Досліджено правове регулювання застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві зарубіжних країн, міжнародно-правові засади їх застосування, а також перспективи реформування законодавства щодо застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві України.

Ключові слова: адміністративний суд, адміністративний процес, адміністративне судочинство, державний примус, заходи процесуального примусу, адміністративна процесуальна відповідальність.

АННОТАЦІЯ

Кузьменко В. А. Применение мер процессуального принуждения в административном процессе. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2017.

Диссертационная работа посвящена комплексному исследованию проблематики применения мер процессуального принуждения в административном процессе с целью раскрытия сущности мер процессуального принуждения в административном процессе, а также выявление общих закономерностей (признаков, видов, оснований, условий и процессуального порядка) их применения в административном судопроизводстве.

Рассматриваются научные концепции процессуального принуждения, соотношение категорий: процессуальное принуждение, административное принуждение и принуждение в административном процессе, выяснено правовую природу процессуального принуждения в административном судопроизводстве, а также административной процессуальной ответственности.

Процессуальное принуждение в административном судопроизводстве регламентируется нормами административно-процессуального права, которые закрепляют основания и порядок применения конкретных мер процессуального принуждения, имеет законный и правовой характер, поскольку основой его является закон, принятый в соответствии с требованиями законодательства, и применяться он должен в определенных таким законом формах, на законных основаниях соответствующими компетентными органами. Концептуальные основы процессуального принуждения в административном процессе непосредственно вытекают из положений, предусмотренных КАС Украины. Основанием применения мер процессуального принуждения, предусмотренных разделом IV КАС Украины, является неправильное или недобросовестное поведение участников административного процесса и иных лиц, на которых возложены обязанности во время рассмотрения и разрешения дела административной юрисдикции.

Автором определены основные начала применения мер процессуального принуждения в административном судопроизводстве и дана правовая характеристика особенностей применения предупреждения, удаления из зала судебного заседания, временного изъятия доказательств для исследования судом и привода как мер процессуального принуждения в административном процессе.

Исследовано правовое регулирование применения мер процессуального принуждения в административном судопроизводстве зарубежных стран, международно-правовые основы их применения, а также перспективы реформирования законодательства по применению мер процессуального принуждения в административном судопроизводстве Украины. Учет зарубежного и международного опыта применения мер процессуального принуждения позволит украинскому законодателю более целенаправленно реформировать действующее законодательство.

Ключевые слова: административный суд, административный процесс, административное судопроизводство, государственное принуждение, меры процессуального принуждения, административная процессуальная ответственность.

ANNOTATION

Kuzmenko V. A. The Usage of Measures of Procedural Compulsion in Administrative Proceedings. – The Manuscript.

Dissertation for Candidate of Legal Sciences degree, specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law. – National University of Life and Environment of Science of Ukraine, Kyiv, 2017.

The dissertation is devoted to complex research of the issues of the usage of measures of procedural compulsion in administrative proceedings for the purpose of disclosure of measures of procedural compulsion in administrative proceedings, as well as to identify common patterns of (features, types, terms, conditions and procedure of the order) of their application in administrative proceedings.

The scientific concept of procedural compulsion, the ratio categories: procedural compulsion, administrative compulsion and compulsion in the administrative proceedings, clarified the legal nature of procedural compulsion in the administrative proceedings, as well as administrative procedural responsibility.

The author defined the basic grounds of the usage of measures of procedural compulsion in administrative proceedings, and given the legal characteristic features of the usage of the warning, expulsion from the courtroom, a temporary withdrawal of evidence by the court for investigation and forced conveyance to the court as measures of procedural compulsion in administrative proceedings.

Studied the legal regulation of the usage of measures of procedural compulsion in administrative proceedings in foreign countries, international legal basis for their usage, as well as the prospects of reforming the legislation on the usage of measures of procedural compulsion in administrative justice in Ukraine.

Key words: administrative court, administrative procedure, administrative proceedings, state compulsion, measures of procedural compulsion, administrative procedural responsibility.